

sentimentalnog doživljaja i obične zabave uz laku glazbu.

»Gdje vlada zakoniti običaj, u nekim krajevima više puta potvrđen danim povlasticama, da se kod ulaza, prikazanja i pričesti pjesme iz »graduala« zamijene drugima, smije se po sudu nadležne krajevne vlasti taj običaj zadržati, samo ako se takve pjesme slažu s dijelovima Mise, s blagdanom ili s liturgijskim vremenom. Ta ista krajevna vlast mora odobriti tekst tih pjesma.« (Uputa t. 32. 1967.)

»Koji put se može dapače izvesti neka druga pjesma na početku, na prikazanju, kod pričješćivanja ili na kraju Mise. Samo nije dosta da ta pjesma bude »euharistijska«, nego treba da se slaže s dijelovima Mise, s blagdanom ili s liturgijskim vremenom.« (Uputa t. 36. 1967.) Dakle, nije dovoljno da se bilo koja i bilo kakva skladba duhovnog sadržaja izvodi »pobožno i smireno« — kako

piše u jednom pitanju — već skladbe moraju po svojoj naravi odgovarati određenom dijelu liturgije ili barem određenom blagdanu ili vremenu crkvene godine, a to znači da su za tu liturgijsku svrhu i komponirane. Umjesto propisane ulazne, prikazne i pričesne pjesme u Misi može se uzeti i »neka druga pjesma koja odgovara tom svetom činu, danu i vremenu, a koji je tekst odobrila Biskupska konferencija«. (Obnovljeni obred Mise, SZO., 1969. t. 26., 50. 56i.). To znači da bi — uz točno određene vlastitosti koje bi trebala posjedovati svaka liturgijska pučka popijevka (svetost, savršenost oblika, da bude prava umjetnina narodnog duha, relativno kratka, jednostavnog napjeva i lakog jezika, da ju mogu svi vjernici pjevati i da je prilagođena određenom dijelu liturgije, tako da se može izvoditi lako, pravilno i pobožno), — svaka skladba trebala imati i odobrenje Biskup-

ske konferencije za upotrebu u liturgiji. Koja VIS-ovska skladba to ima?!

Završit ću ovaj odgovor Odredbom naše Biskupske konferencije od 28. listopada 1969.: »U adventu, korizmi i na blagdane smiju se umjesto liturgijskog teksta Ulazne, Prikazne i Pričesne pjevati hrvatske pučke pjesme pod dva uvjeta:

a) pjesme moraju biti uzete iz Hrvatskog kantuala, izdanog u Zagrebu 1934.,

b) sadržaj pjesme mora odgovarati, po smislu, misteriju blagdana ili crkvenog vremena«. (Red Mise, Zagreb, 1969., str. 5.)

Jasno je da se mogu u liturgiji upotrebljavati i sve druge novije popijevke, koje nisu tiskane u Kantualu uz uvjet da imaju odobrenje Biskupske konferencije ili Ordinarija. Sve ostale se mogu slobodno upotrebljavati samo izvan liturgije.

T.

PRIKAZI

ARTI MUSICES br. 3 (Muzikološki zbornik)

Muzikološki zavod Muzičke akademije u Zagrebu izdaje od 1969. godine muzikološki zbornik *Arti musices*. Do sada su izašla tri broja i posebno izdanje na engleskom jeziku. Težište obrađene građe stavljeno je na proučavanje hrvatske glazbene kulture, ali ima priloga i s drugih područja.

Pred nama se nalazi najnoviji broj toga zbornika (3) koji je posvećen Josipu Andreisu, dugogodišnjem profesoru povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, zaslužnom hrvatskom glazbenom povjesničaru i muzikologu, dopisnom članu JAZU i dosadašnjem uredniku zbornika *Arti musices*. Dva priloga u novom zborniku govore o njegovoj djelatnosti.

U članku »Hrvatski muzikolog Josip Andreis« pisac Krešimir Kovačević osvrće se na cjelokupnu Andreisovu djelatnost kao glazbenog povjesničara, muzikologa i pedagoga. Kritički se odnosi na Andreisova djela, iznoseći u prvi plan njihove istinske vrijednosti koje daleko nadilaze nedostatke. Mnoga Andreisova djela predstavljala su za našu sredinu pionirske poduhvate, kojima su postavljeni čvrsti temelji hrvatskoj glazbenoj historiografiji i muzikologiji. Pisac prikaza navodi i popis svih diplomskih radnji koje su studenti povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji u Zagrebu izrađivali pod vodstvom prof. Josipa Andreisa, a na kraju se nalazi i pregled njegovih knjiga, studija i članaka.

U članku »Doprinos Josipa Andreisa muzičkoj estetici u Hrvatskoj« koji je napisao Ivo Supićić, iznose se ukratko najprije aspekti razvitka i stanja glazbene estetike općenito i utvrđuje se njezin povijesni položaj u hrvatskoj glazbenoj znanosti. Znanstvenom stranom estetske glazbene problematike još se u nas malo tko bavi, pa su utoliko značajniji doprinosi prof. Josipa Andreisa i tom području. Pisac analizira dva Andreisova djela koja znatnije zalaze

na područje glazbene estetike: »Uvod u glazbenu estetiku« (prva knjiga s tog područja u Hrvatskoj) i »Vječni Orfej — uvod u muzičku umjetnost«. Uz to navodi da se u mnogim Andreisovim knjigama, raspravama i člancima, koji pripadaju glazbenoj historiografiji ili muzikologiji, nalaze estetske ocjene i vrednovanja. I. Supićić osobito naglašava humanističku usmjerenost Josipa Andreisa kao znanstvenika za kojega je prvotna svrha glazbe da oplemenjuje, da djeluje u estetskom i etičkom smislu.

Do danas još nije napisana cjelovita monografija o stvaranju hrvatskog skladatelja Ivana Zajca. Obrađena su samo neka područja njegove bogate ostavštine. Tako i Koraljka Kos u prilogu »Mjesto solo-pjesme u stvaralaštvu Ivana Zajca« razrađuje jedno dosta slabo osvijetljeno područje tog zaslužnog hrvatskog skladatelja. Napominjući da solo-pjesma ne predstavlja središnji oblik Zajčeva stvaranja, autorica ističe da ona ipak nije nevažna za shvaćanje njegove umjetničke fizionomije. U prilogu se temeljito analiziraju izražajna sredstva, tehnički postupci, struktura, stilska obilježja, profil i karakter Zajčevih solo-pjesama.

Naši samostani na jadranskoj obali i otocima posjeduju velik broj rukopisa sa starim notnim zapisima. O jednom od njih, koji sadrži bijelu menzuralnu notaciju, piše Bojan Bujić u članku »Jedan rondel iz Dalmacije«. Radi se o biciniju (dvoglasna vokalna skladba) »Evo je prissal« iz dominikanskog samostana u Starom Gradu na Hvaru, za blagdan Uznesenja Marijina. O tom najstarijem poznatom sačuvanom primjerku vokalne višeglasne skladbe s hrvatskim tekstom, koji potječe vjerojatno iz druge polovine XV. stoljeća, pisao je već i o. Antonin Zaninović u »Svetoj Ceciliji« (sv. XL, 1970, br. 1) pod naslovom »Hrvatski trop 'Blagoslovimo Gospodina' u dijafoniji«. B. Bujić je u svojoj analizi utvrdio da je to zapravo rondel, tj. višeglasna skladba u kojoj dolazi do izmjeničnog ponavljanja fraza u dionicama (dok sopran preuzima melodiju alta, alt pjeva melodiju soprana). Budući da se takav postupak pri-

mjenjivao u nekim višeglasnim skladbama XIII. i XIV. stoljeća, ovaj naš kratak primjer može se dovesti s njima u uzročnu vezu, pa ima i značenje koje prelazi lokalne okvire.

Zanimljiv je i prilog Roksanđe Pejović pod naslovom »Hrvatski muzički umjetnici u Beogradu između dva rata«. Na temelju glazbenih časopisa, dnevnih listova, programa koncertnih i scenskih izvedbi, kao i druge građe, autorica piše o doprinosu hrvatskih glazbenih umjetnika u razvitku srpske glazbene kulture u Beogradu između dva rata. Istaknuti su najprije oni umjetnici koji su stanovit broj godina proveli u tom gradu, a zatim je građa podijeljena u dva dijela: u prvom su obuhvaćeni hrvatski glazbeni umjetnici i sastavi, a u drugom djela hrvatskih skladatelja, koja su se izvodila u Beogradu. Prikazuje oživiljen osvrta i kritikama o hrvatskoj glazbenoj umjetnosti iz tog vremena koja je, prema riječima R. Pejović, nailazila u Beogradu u cjelini na dobar prijam. Na kraju je pridodan opširan pregled gostovanja hrvatskih glazbenih umjetnika i sastava, kao i izvedbi hrvatskih skladbi u Beogradu između dva rata.

U ovom broju *Arti musices* nalazi se i osebujan članak Waltera Salmena »Kristov Križni put uz pratnju glazbenika. Jedan ikonografski problem«. Analizira se običaj mučenja i pogubljenja uz buku i zvučke glazbala u srednjovjekovnoj Europi, a osobita pozornost pridana je likovnim djelima s prikazima Kristove muke uz pratnju svirača. Pisac drži da motivacija u takvu postupku likovnih umjetnika leži u nastojanju da se obogati vlastiti prikaz Kristova Križnog puta i želi za što snažnijim djelovanjem na gledaoca. Naime, kao što je poznato, u Evandjelju nema riječi o vojnicima duhaćima ili uličnoj mladeži koja bubnja, već samo o vikanju i pogrđama mnoštva. Prema Salmenu čin Kristova mučenja naglašen je na likovnim djelima i s akustičkog aspekta, čime se doprinosi dramatičnosti.

Evo i naslova ostalih članaka u najnovijem broju *Arti musices*: »Novo u evropskoj umjetničkoj glazbi kao sociološko-kulturni problem« (Kurt von Fischer), »Suvremena muzika u povijesnim relacijama prošlosti« (Milo Cipra), »Rimska opera 17. stoljeća, rođenje Luja XIV i Rafael Levaković« (Dragan Plamenac), »Veze Josipa Slavenskog sa Slavkom Ostercom« (Dragotin Cvetko), »Posljednja nadanja i traganja Antuna Dobronića« (Stana Djurić-Klajn).

M. S.

U povodu 350. obljetnice izdanja Jelićeve zbirke »Parnassia militia«

Ove godine navršilo se 350 godina otkako je 1622. godine u Strassburgu kod P. Ledertza izašlo vrlo vrijedno djelo pod naslovom »Parnassia militia« istaknutog hrvatskog ranobaroknog majstora Vinka Jelića. To je svakako jedno od najznačajnijih ostvarenja iz starije hrvatske glazbene povijesti.

Zbirka »Parnassia militia« sadrži 24 duhovna koncerta za 1, 2, 3 i 4 glasa uz continuo i 4 ricercara za kornet i trombon. Potpuno primjerak čuva se u sveučilišnoj knjižnici u Frankfurtu na Majni, a ostali u Londonu i Breslauu. To Jelićevo jedino potpuno sačuvano djelo odražava osnovna obilježja ranobarokne duhovne monodije koncertantnog stila i težnju za subjektivnom izražajnošću. Jelić je smjernice talijanske ranobarokne glazbe upoznao u Grazu, gdje je bilo mnogo talijanskih skladatelja. Melodika mu proizlazi iz deklamacije teksta, a tonalne osnove kolebaju između starocrkvenih načina i dur-mol tonaliteta. Zanimljive su raznolikosti oblika pojedinih koncerata, ritma i dinamike, te kontrasti u izgra-

đivanju tema i izmjeni polaganih i brzih tempa. Premda se nije posve oslobodio nekih tradicija stare motetske tehnike, općenito se može reći da mu je strano svako ukalupljanje i shematiziranje. U Jelićevoj skladateljskoj tehnici česta je primjena pomaka u usporednim tercama dviju dionica iza kojih slijede polifono razrađeni odlomci. Njegova naprednost kao skladatelja vidi se ne samo u upotrebi niza pomoćnih oznaka za tempo, nego i u činjenici da u nekim svojim duhovnim djelima traži osim orgulja i druga glazbala (dvije violine, kornet i trombon). Jelićeve zbirke duhovnih koncerata i ricercara »Parnassia militia« predstavlja znatan doprinos u oblikovanju novog umjetničkog stila njegova vremena i može se držati, prema riječima muzikologa H. Federhofera, pravim »majstorom komornog duhovnog koncerta«.

Iscrpnu analizu te zbirke dao je u izuzetno vrijednoj studiji pokojni prof. Albe Vidaković pod naslovom »Vinko Jelić (1596—1636?) i njegova zbirka duhovnih koncerata i ricercara 'Parnassia militia' (1622)«. U toj opširnoj i odlično dokumentiranoj monografiji o Jelićevu životu i djelima, Vidaković je obradio cijelu zbirku, izvršio transkripciju u današnje notno pismo i vrlo uspješno razradio basso continuo. Studiju je izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu 1957. kao prvu knjigu iz niza »Spomenici hrvatske muzičke prošlosti«.

M. S.

Nova zbirka zbornih skladbi

Izašla je iz tiska i druga knjiga zbirke zborova koju je uredio naš istaknuti glazbeni pedagog Hubert Pettan, profesor Muzičke škole Vatroslav Lisinski u Zagrebu, pod naslovom »Devet stoljeća višeglasne zborne muzike«. I ovu drugu knjigu izdao je Odbor za muzičku kulturu Prosvjetnog sabora Hrvatske. Prva knjiga, izdana 1970. godine, sadrži 50 skladbi koje su nastale u razdoblju od 12. — 18. stoljeća, a druga knjiga sadrži 35 skladbi iz 19. stoljeća. U ovoj — u nas jedinstvenoj i zato vrlo vrijednoj zbirci — zastupana su najpoznatija i najreprezentativnija djela određenih glazbenih razdoblja i stilova. Pettan je, odabirući djela za ovu zbirku, želio »u prvom redu olakšati rad učenicima muzičkih škola — polaznika zbora — koji u toku svojeg školovanja moraju steći sustavan uvid u zbornu literaturu«. Učenicima povijesti glazbe ovo će djelo omogućiti da »uoče neke pojave i postupke značajne za pojedina razdoblja i skladatelje«. Zato ne bi smjelo biti ni jedne glazbene škole, niti pjevačkog zbora koji u svojem notnom arhivu ne bi imao ovu vrijednu zbirku u kojoj su zastupani svi sastavi zborova: muški, ženski i mješoviti, od dvoglasnih i solo skladbi uz pratnju zbora pa do dvostrukih mješovitih zborova. Od naših skladatelja u prvoj knjizi zastupani su samo Jelić i Lukačić, a u drugoj knjizi Lisinski, Mokranjec, V. Novak, Vilhar-Kalski i Zajc.

Posebno preporučamo ovu zbirku i svim crkvenim glazbenicima i crkvenim zborovima, jer će u njoj naći i najpoznatije motete, dijelove misa i oratorija i razne druge duhovne skladbe.

Zbirka se može naručiti kod Prosvjetnog sabora Hrvatske, 4100 Zagreb, ul. Socijalističke revolucije 17.

T.